

Curs de poezie Din 'principii de etica' de George Calinescu

Nu exista poezie acolo unde nu este nici o organizatiune, nici o structura, intr-un cuvant nici o idee poetica. Cand zicem idee poetica am putea fi intelesi gresit. S-ar putea crede ca poezia trebuie sa aiba un cuprins inteligibil, notional, ca de pilda cutare poezie de Eminescu care contine o filozofie. Nu e vorba de aceasta. Orice poezie, intrucat exista ca atare, trebuie sa apara ca o structura, ca o organizatiune, in care partile se supun intregului. Voim sa afirmam ca o poezie nu e un conglomerat de imagini frumoase in sine, de sunete frumoase in sine, ci e un fenomen care incepe abia cu aparitia unei organizatiuni, adica a unui sens general. Ornamentatiunea unui chilim nu are nici un inteles, dar are un sens, o orientare, un ritm care constituie forma, structura.

Aceasta propozitie provizorie o putem demonstra prin analiza teoriilor unei miscari poetice si artistice care a facut valva odata, si anume ale Dadaismului. Multi vad in aceasta miscare un semn de dementa colectiva, de morbiditate, si deplang inraurirea ei nefasta. Dadaistii nu erau nebuni, ba unul dintre ei, Andre Breton, scriitor de talent, este chiar medic neurolog. A intrat un spirit de farsa, acea vesnica dorinta a boemului de a epata pe burghez, precum si intentia probabil de a patrunde prin violenta in istoria literaturii. Un poet valoros risca sa nu intre intr-o istorie a literaturii, in vreme ce un farsor patrunde. Trebuie sa admitem ca dadaistii sunt niste farsori inteligenti, cu multa cultura.

In februarie 1916, germanul Hugo Ball infiinteaza la Zurich Cabaretul Voltaire, unde impreuna cu romanul Tristan Tzara, cu alsacianul Hans Arp si compatriotul Richard Huelsenbeck organizeaza expozitii de pictura si recitaluri de poezie si de muzica.

La 8 februarie Tristan Tzara procedeaza la botezarea noului curent, care avea oarecari precursori, in chipul urmator: el vara la intamplare cutitul de taiat hartie intr-un Larousse si da de cuvantul Dada, care e in capul coloanei din dreapta si insemna "Cheval, dans le langage des enfants. Fig. et fam. C'est son dada, c'est son idee favorite". Curentul fu deci numit Dada. Grupul publica intai Le Cabaret Voltaire (iunie 1916), apoi Buletinul Dada (5 numere, din iulie 1917 in mai 1919) si in sfarsit Cannibale (1920). Ce insemna propriu-zis Dada? Nimic. E un cuvant luat la intamplare. De aici se desprinde principiul ca autorul renunta definitiv la orice proces de organizatiune, ba chiar la orice activitate. Poezia devine o simpla opera a hazardului. Dadaismul e o curata negatiune. Dadaistii cei mai cultivati protesteaza in fond impotriva ideii umflate de arta, de tehnica, impotriva rutinei clasice, a excesivei constiinte estetice. Din negatiunea bombastica a Dadaismului rezulta totusi adevarul ca opera isi are structura ei necesara si nu e o simpla aditiune de cuvinte obiectiv frumoase. A insira cuvinte scoase din palarie la intamplare este a afirma ca poezia e in fond rezultatul unui hazard, al unui har, nu al intentionalitatii. Dadaistii isi dau seama de atitudinea lor strict negativa, ba chiar merg pana acolo incat recunosc trebuinta de a distruge Dadaismul insusi, spre a nu cadea intr-o conventie noua, conventia negatiei. Tristan Tzara spunea: "Ne separam, demisionam. Primul care isi da demisia din miscarea Dada sunt eu".

"Dada stie tot, Dada scuipa tot". Nihilismul e total: "E inadmisibil ca un om sa lase vreo urma prin

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

trecerea sa pe pamant". Numele revistei, Cannibale, arata ca dadaistii vor sa faca antropofagie cu cei batrani. Abuzul notiunii de arta impiedica spontaneitatea procesului creator; hazardul pur fara interventia spiritului nostru nu da nimic. Concluzia moderata a Dadaismului este de a cauta uneori in palarie structurile hazardului, spre a le continua cu spiritul.

Hazardul pur nu este cu putinta niciodata in chip absolut decat daca am intrebuinta masini. Dadaistii in poemele lor au creat un hazard relativ care e numai o anume arbitraritate in asociatii. In practica asadar nu exista dadaism.

Tristan Tzara nu scoate din palarie, ci face insusi raporturi absurde in care intra prin urmare subconstientul or constiinta insasi. Versurile ne fac sa ridem. Raporturile prea noi, prea neprevazute, starnesc rasul. Emotiile grave, solemne, au nevoie de oarecare conventie si chiar banalitate, solemnitatea fiind o ceremonie, o repetitie de gesturi colective. Bergson spune ca rigiditatea provoaca rasul. In orice opera mare proportia dintre conformism si noutate este in favoarea celei dintai. In fuga de orice organizatie, dadaistii fac asociatiuni scandaloase in care in loc sa fie imagini sunt de fapt idei programatice. La Tristan Tzara introducerea imaginii motorului alaturi de notiunea de cantec este o parodie a mecanismului la care ajunge orice poezie.

Futurismul, aparut inainte de razboi in Italia din initiativa lui F. T. Marinetti, este foarte inrudit cu dadaismul. Negatia nu ajunge la nihilism si in ce priveste structura poeziei, Futurismul ramane pe pozitia veche a organizatiunii constiente. Se inlatura notiunea de hazard. Negatia futurismului se indreapta mai ales impotriva academismului sub raportul continutului si al formei.

Futurismul a fost un antidannunzianism, adica impotriva lui D'Annunziu. Futurismul cere ruperea cu poezia veche, cu tirania artei. El vrea viata sincera. In locul decorului de teatru, Italia noua cerea arhitectura pura de fier si ciment, privelisti de viata activa, industrială. Futuristii au cantat masina, avionul, viata citadina. Marinetti e primul care a glorificat avionul in frantuzeste si italianeste. In oroarea de academism, futuristii au inceput sa vorbeasca in felul negrilor si au cazut in reportaj. In dorinta de a intra in imediateta vietii, in devenirea ei, nu fara o inraurire a lui Bergson, futuristii nu prind decat momente izolate, ca niste imagini taiate de film. Poezia nu e o serie de exclamatii si de viziuni, ci o organizatiune care depaseste partile. Poezia e o liturghie, un ceremonial introdus in viata, fara sa se confunde cu ea. Se confunda in parte poezia cu arta plastica. In fond, este o persistenta in eroarea lui D'Annunzio, care isi inchipuia ca scriind li in loc de gli a facut o finete. In forma poeziei nu intra forma plastica a literelor si nici macar sonul cuvintelor, ci numai sonul interior al notiunilor. O poezie exista pentru noi cand o gandim.

Futurismul n-a dat nimic de seama in campul poeziei, dar a invatat pe poeti sa se exprime mai liber. Cuvantul de ordine este parole in liberta.

Adesea profanul face o grava eroare neconsiderand poezie decat ceea ce este formulat in succesiuni de cuvinte inteligibile. Apare tendinta de a se cere poetului reprezentari imediat aperseptibile din campul perceptiei exterioare si propozitii in care raportul dintre subiect si predicat

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

sa se dezvaluie numaidecat. S-a ivit cuvantul ermetism, spre a se clasifica prin el poeziile in care scapa structura perceptiei si raportul logic. Perceptiile, raporturile sunt normale, insa gramatica este asa de solitara, incat fara indiscretiunea autorului nu putem participa la sensul compunerii. Acesta este un ermetism fals. Exista si un ermetism veritabil unde fondul insusi nu este inteligibil. Poetul se cufunda in vis si scoate de acolo o viziune enigmatica.

Sunt poeti mistificatori, falsi poeti, dar sunt si poeti adanci. Afirmam ca o poezie nu e facuta sa fie inteleasa de toata lumea. Inainte de a trece la poezia straina asa-zisa suprarealista trebuie sa amintim ca un precursor al dicteului automatic este un roman, Urmuz. Poetii care treceau la dicteul automatic treceau la o insirare a cuvintelor care curgeau fara frenatiune, spre a prinde in hazardul inferior asociatiuni diferite. Urmuz, pe adevaratul nume Demetru Dem. Demetrescu-Buzau. S-a nascut in 1883 la Curtea de Arges. A fost considerat de psihiatrii drept dement si datorita faptului ca s-a sinucis. In elucubratile acestuia nu intra nici o alienatiune si totul e un joc estetic pe care il profeseaza in gluma scolarii. Acest Urmuz, simplu grefier, era un om de rara cultura, priceparator de muzica buna si chiar compozitor. Exista la el o finete evidenta a spiritului. In poezia lui apar atitudini de negatie estetizanta. Ca sa inlaturam orice banuiala de dementa spunem ca Urmuz scria compuneri spre a-si distra fratii si surorile, care fireste, radeau. De exemplu, "Palnia si stamate".

Lui Urmuz, ii datoram si o fabula, adica o parodie a fabulei. Totul de la inceput pana sfarsit e absurd, dar se desfasoara dupa regulile genului. E un titlu arbitrar: "Cronicari", un text cu dialog si o morala ce n-are nici un sens si nici o legatura cu textul. Absurditatea pura, chiar pusa la cale constient si mai ales atunci, nu duce decat la mici efecte comice. In "Scrubia" de Charles Cros e o absurditate voita in scopul de a scandaliza: eroul spanzura o scrubie pe un zid.

Adevaratul dicteu automatic a fost definit si profesat de suprarealisti si indeosebi de teoreticianul Andre Breton. La temelia suprarealismului stau unele orientari ale gandirii contemporane. In primul rand este freudismul, care pune accent pe inconstient. Apoi este filosofia lui Bergson. In genere realitatea este inaccesibila gandirii, dar poate fi traita. Ceea ce socotim noi realitate este de fapt o realitate relativa. Suprarealistii se cufundau in ininteligibil, acolo unde se poate surprinde gandirea in miscare. Acolo, in raul inform al gandirii, este realitatea cea adevarata, e suprarealitatea. Aceasta suprarealitate se confunda cu visul, iar Breton profeseaza onirismul. Suprarealisti: Aragon, Baron, Breton, Carrive, Crevel, Desnos, Gerald, Malkine, Naville, Peret, Picon, Vitrac. Poetul trebuia sa se cufunde intr-un automatism psihic pur si sa fuga de orice constrangere schematica a ratiunii. La Breton apare efortul constient de a surprinde inconstientul. Totul in vis se orienteaza in jurul unei emotii fundamentale. Din lectura suprarealistilor, razbate o oarecare veselie, aceasta din luciditate. Din amestecul unei costiinte poate inconstiente, dar de structura logica, se naste impresia bufoneriei.

Idolul suprarealistilor este Isidore Ducasse, pretins conte de Lautreamont, mort foarte tanar, a carui opera este "Chants de Maldoror". Concluzia suprarealista este ca arbitrarul sistematic oboseste spiritul si ca poezia cere un sens.

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Notiunea de poezia pura a fost popularizata de abatele Henri Bremond. El vrea sa exalte irational, sa faca din poezie un exercitiu mistic. O poezie pura inseamna o poezie purificata de orice continut, o curata bolborosire. Sensul purismului lui Bremond este: ceea ce ne intereseaza intr-o poezie nu este punctul de plecare, ci numai cel de sosire. Purificarea intentionata de continut a poeziilor este fara urmasi estetice deoarece constienti sau inconstienti noi avem un continut. Sterilizarea duce in chip fatal la absurditate.

Ion Barbu este socotit un poet ermetic, ceea ce pentru multi inseamna un poet cu neputinta de inteles de catre oamenii cuminti si luminati. Ermetismul este intelectualist, nu insa si rationalist. Ermetismul este o poezie de cunoastere, fara ca prin asta sa devina o poezie de idei. Fraza ermetica turbura intelectul si da sentimentul ca fondul lucrurilor e mereu incetosat. Poezia ermetica spune ceva, facandu-si un scop din exercitarea in gol a facultatii de penetratie in univers. De o parte e constiinta poetului care percepe, iar de alta parte sta universul. Ermeticii observa, la fel ca si ocultistii, raportul dintre fiecare organ uman si un organ al universului, dar in baza conceptiei este omul ca simbol in mic al universului.

Ermetismul e o metoda de gandire prin simboluri. Un simbol este o expresie prin care se exprima ordinea in microcosmos si macrocosmos, ordinea universală. Ori de cate ori un poet vorbeste cu aceleasi cuvinte despre doua ordine de lucruri deodata, ambele in cuprinsul ideii de spirit este vorba de ermetism.

O poezie nu trebuie sa fie inteligibila, adica nu trebuie sa ne instruiasca, dar trebuie sa ne comunice ceva din ordinea launtrica a spiritului poetului. Poezia este un mod ceremonial, ineficient, de a comunica irational, este forma goala a activitatii intelectuale. Ca sa se faca intelesi, poetii se joaca, facand ca si nebunii, gestul comunicarii fara sa comunice in fond nimic, decat nevoia fundamentala a sufletului uman de a prinde sensul lumii. Ion Barbu a simbolizat aceasta nazuinta intelectuala, tradusa in rit si cantec, atribuind-o universului intreg:

"Ar trebui un cantec incapator precum
Fosnirea matasoasa a marilor cu sare:
Ori lauda gradinii de ingeri, cand rasare
Din coasta barbateasca al Evei trunchi de fum".